

Тетяна Урись

ХУДОЖНЯ РЕЦЕПЦІЯ ПОСТАТІ ІВАНА ФРАНКА В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

Анотація. У статті розглядається художня рецепція постаті Івана Франка та його творчості в українській поезії ХХ – ХХІ ст. Зазначено, що життєтворчість класика української літератури була і залишається досі предметом зацікавлення багатьох літературних критиків та письменників. Їх твори позначені різноаспектністю (І. Франко як Каменяр, Мойсей, поет, батько, друг, вчитель, титан тощо) та експліцитністю/імпліцитністю (про наявність образу І. Франка можемо дізнатись через заголовок, епіграф, присвяту, алюзії, ремінісценції, образні аналогії тощо) зображення І. Франка.

Ключові слова: рецепція, І. Франко, поезія, інтертекстуальність, Архетип Слова.

Кожна нація має своїх видатних особистостей у різних сферах життя. Їх праця концентрує в собі визначні здобутки її культури, а тому відображення цих постатей та їх діяльності у художній літературі, безсумнівно, впливає на формування національної свідомості суспільства, його національної ідентичності. У цих творах наявний Архетип Слова, який репрезентують образи видатних діячів-українців. Вони як носії коду національної пам'яті допомагають формувати національну свідомість наступних поколінь, що, у свою чергу, зберігає віру в самопрозрівання, самоусвідомлення та наступність кращих українських традицій.

Однією із таких величин в українській культурі є постать Івана Франка, багатогранна, цілеспрямована, творча, духовно багата та інтелектуальна натура, людина широкого мислення. Осмислення постаті І. Франка, його внеску, творчого доробку в культурно-історичну спадщину України та світу вилились у десятки, а то й сотні різних за характером та якістю публікацій – «Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886)» Я. Грицака, «Іван Франко – філософ: (До характеристики стилю та еволюції мислення)», «Психодрама Івана Франка в дзеркалі рефлексійної поезії: Студії» Б. Тихолоза, «Іван Франко: актуальність і суперечливість генія» С. Костя, «Трагедія Франка» Д. Донцова, «Туга за героїчним: Іван Франко і Дмитро Донцов» М. Ільницького, «Франко незнаний» Є. Маланюка, «Про Івана Франка», «Світогляд Івана Франка» О. Назарука та ін. Причиною такої пильної уваги є насамперед глибина та багатогранність постаті І. Франка. Він поет, письменник, перекладач, громадсько-політичний діяч, видавець і редактор, є автором наукових досліджень з широкої тематики, які відомі в усьому світі. Його перу належать праці з проблем української та всесвітньої історії, джерелознавства, архівознавства, історіографії, історіософії, етнології, етнографії, фольклористики, історичного краєзнавства, філософії, мовознавства, соціології, політології, економіки та ін.

Не менш популярною постать І. Франка є і серед поетів. Серед творів, що містять рецепцію образу І. Франка, варто назвати – «Івану Франкові» Х. Алчевської, «Франко» Б.-І. Антонича, «На околиці Борислава» М. Бажана, «Пам'ятник» С. Будного, «Іванові Франкові» М. Вороного, «Пам'яті І. Франка» та «Іван Франко» Б. Лепкого, «Гора» О. Лишеги, «Послання товаришам поетам» А. Малишка, «Балада про докторський диплом» І. Муратова, «І. Франкові» О. Олеся, «В Хаті», «1939 рік», «Земле Шевченкова, земле Франкова», «Тут жив Франко. Мені не віднайти...», «Іван Франко» Д. Павличка, «Прозріння (апокриф)» Л. Первомайського, «Сльози-перли» (посвята Франку) Лесі Українки, «Монолог Франка (У сьогочассі)», «Моринці. Уроки історії», «Як Вам живеться, вуйче...» М. Холодного, «До Івана Франка» Г. Черінь, «Чайка. Співцеві Іванові Франкові» С. Черкасенка та ін.

Гідно продовжили цю літературну традицію і поети-сучасники: І. Андрусяк («Письмо Франкові» та «Франко. 1916»), В. Герасим'юк («Пам'яті Тараса Мельничука», «Київська повість»), О. Герман («Найперші дотики до таїни Сонета»), А. Дністровий («Послання до

Пізонів (Про поезію)», І. Павлюк («Відвідання батьківської хати Івана Франка»), Т. Федюк («На Личаківському в маї...») та ін.

Справді, когорта поетів, що намагалися осмислити життєтворчість І. Франка доволі значна. І та кількість творів, яку вони залишили, потребує якісного літературознавчого аналізу для з'ясування особливостей літературної рецепції, сприймання особистості І. Франка різними літературними поколіннями. Свій внесок у цю справу зробила Л. Артеменко. Вона, зосередившись переважно на жанровій специфікації, проаналізувала відображення образу І. Франка у жанрах канонічного (баладі, посланні, сонеті, посвяті) та неканонічного типу (компліментарній ліриці, мартирологійній ліриці, полемічній ліриці, ліричному портреті, подорожніх нотатках, пам'ятнику та ін.). В. Назарець дослідив специфіку вияву образу І. Франка в текстах української адресованої лірики ХХ століття, виокремивши її жанрово-тематичні різновиди та типи внутрішньотекстового адресата. Було розглянуто також художні рецепції постаті І. Франка у творчості окремих поетів, наприклад, Осипа Назарука (З. Величко), Олега Лишеги (К. Девдера), Василя Герасим'юка (М. Лаюк), Дмитра Павличка (Н. Мазепа) та ін. Проте багато чого залишилось ще не дослідженим і потребує більш детального розгляду.

Тож **мета статті** – проаналізувати художню рецепцію постаті І. Франка та його творчого спадку в українській поезії.

Протягом століть письменники різних літературних періодів зверталися до життя і творчості І. Франка. У художніх творах знаходимо символічне узагальнення його постаті в образах Каменяра (С. Бельський, М. Рильський, С. Черкасенко, Т. Федюк), Мойсея (Б. Лепкий), титана (Д. Павличко), сина коваля (А. Малишко, М. Рильський), поета (М. Вороний, І. Муратов, М. Рильський, В. Герасим'юк, О. Герман), сина українського народу (С. Будний, М. Рильський, Д. Павличко), учителя і наставника майбутніх поколінь (Д. Павличко, М. Вороний, Х. Алчевська), батька, найвищого морального авторитета (Г. Черинь), друга (О. Олесь, М. Вороний) та ін.

На «присутність» Франка можуть вказувати й образи-символи його віршів, прямі звернення до нього та окремі слова, ключові з погляду змісту в образній системі самого Франка і перенесені в інший поетичний контекст. У змісті творів можуть відображатися алегоричні картини, асоціативно пов'язані з постаттю І. Франка, його світоглядними настановами, літературним, суспільно-політичним, громадським та ін. аспектами життя і діяльності митця. Постать Івана Франка у тексті також може бути зазначеною і лише формально, зокрема через присвяту, епіграф, заголовок чи ремінісценції Франкових творів.

У своїх ліричних роздумах М. Рильський апелює до фактів біографії І. Франка. Зокрема, у поезії «Франко» він пише: «Син Яця-коваля, Іван рудоволосий, // Рибалка і мудрець, поет і каменяр..., // Заглиблений у книг нових і давніх стоси, // Він слухав голоси з низин і з-понад хмар» [18, с. 50]. У поезії «Пам'яті І. Франка» (1929) та «Іван Франко» (1930) Богдан Лепкий порівнює великого Каменяра з Мойсеєм: «Сорок літ, як Мойсей по пустині, // Він провадив нарід за собою...» [10, с. 202].

У циклі «Чайка. Співцеві Іванові Франкові» Спиридон Черкасенко порівнює образ чайки з пісню співця, для якої характерні міцність, загартованість і свобода: «Із хвиль уродилась, на скелях зросла, / Зміцніла у гromі страшних блискавиць, / І вільна, як вітер, як льоти орла / Не знає кайданів, не знає в'язниць» [20, с. 70], думкою поета, що «між хвилями й хмарами в'ється / З бурею стогне, з громами сміється» [20, с. 70]. М. Мошноріз вважає нетрадиційним таке потрактування міфологеми чайки в поезії С. Черкасенка, проте називає це своєрідною особливістю його міфологічного мислення, зауваживши, що «міфологема птаха в цій поезії репрезентує свободу, висоту, невгамовне натхнення» [13, с. 94].

Проте чи не найбільше присвячених І. Франкові поезій є у спадщині Д. Павличка. А. Малишко про них висловився так: «Павличкові цикли віршів про Каменяра мають своє особливе і особисте забарвлення, якесь тонке, органічне і, я б сказав, автобіографічне карбування. І їхнє своєрідне, з точним, ніби викутим словом звучання носить на собі печать творчого духу, який не можна переоцінити, назвавши його Франковим напрямом у нашій

поезії» [12, с. 28]. У циклі «Задивлений у будущину» Д. Павличка Іван Франко виступає і символом великого працелюбства, і зразком для наслідування. Саме його він обрав «в дозорці душі своєї», бо «запалений» його «натхненням назавжди» («Присвята»), а його творчість є для нього ціннісним орієнтиром, що визначив його подальше життя, втіленням самовідданої титанічної праці, уособленням нестримного руху вперед, у майбутнє, що рватиме «закови запліснявілих мислей і заліз», але, безсумнівно, нерозривно пов'язане з Україною («До матері»): «Запряжений в стежки свого краю, // Рвонеш ти Україну, наче віз. // І, повен титанічного відчаю, // Снагу вклядеш у дзвін її коліс!» [16, с. 16].

Ганна Черинь у поезії «До Івана Франка» звертається до нього як до батька, найвищого морального авторитету з благальним проханням, аби той навчив «правдиво жити», «рубати правду в вічі», «до інших прислухатися», «ясно бачити навколо», «не обминать, що боляче вколело», «не йти туди, де ворог сітку сплів» [8, с. 98]. У посланні «Іванові Франкові» М. Вороний звертається до І. Франка як до учителя і друга, з яким полемізує про справжню сутність поезії і внутрішню гармонію поета.

У поезії «Пам'яті Івана Франка» С. Бельський використовує традиційний образ Каменяра, який «ламле скелю» молотом, виступаючи провісником добра та виковуючи щастя. А ще тут є образ пісні, в якій «нема нікчемного зневір'я», а є «повні сили заклики міцні» [3]. І хоч імені І. Франка у творі не названо, проте з контексту чітко відчувається, що йдеться саме про нього. Образ Каменяра зустрічаємо у поезії «Франкові» С. Черкасенка, проте тут звучить більше зневіри і відчаю: тих, що «скелю б'ють», він називає «кваліфікованими рабами», бо вони її «клюють» без «захвату» і «творчих мук», тому й постає у нього питання «А чи розтрошим міць її гранітну / Чи виллємось коли у масу монолітну..?» [20, с. 209].

«Балада про докторський диплом» Ігоря Муратова основана на ситуації з життя І. Франка: «16 вересня 1906 року з нагоди 50-річчя Ів. Франка вчена рада Харківського університету з ініціативи прогресивних його діячів одногосно обрала Франка, як визначного журналіста і письменника, почесним доктором російської словесності без подачі дисертації та без іспитів. Під тиском революційних подій царське міністерство освіти змушено було це підтвердити і надати І. Франкові почесний диплом (3 документів)» [14, с. 129]. Текст написано в іронічному стилі, де чиновники із міністерства жаліються, що «вільнодумці»-«крамольні професори» з Харкова «дають диплома бунтареві з Львова», у якого «Не те що кожне слово – кожна кома // В його писаннях – бомба! Буря! Гнів!», який був «грізною покликаний добою, // Долав безкрилих буднів сірий плін, // Як вільний дух, що тіло рве до бою, // Як вічний рух, що прагне лиш вершин» [14, с. 130]. Автор порівнює його з Т. Шевченком: «Бач, велета якого у Карпатах // Собі зростила новим бунтарем: // Не гірш від того карного солдата, // Що зве своїм безсмертним Кобзарем!..» [14, с. 130].

К. Девдера проаналізувала рецепцію образу І. Франка у літературній творчості сімдесятника Олега Лишеги, зупинившись детально на поезії «Гора», вважаючи назву алюзією до деяких реалій біографії письменника (Іван Франко з присілку Гора). На основі проаналізованих творів (вірш «Гора», есе «Старе золото» та ін.) авторка робить висновок, що «образ Франка у літературній творчості О. Лишеги має багато спільного з образом шамана, людини, якій доступне таємне знання» [7, с. 21] та «є проєкцією авторського міфу первозданності» [7, с. 22], «втіленням того, хто все досяг, досконалої людини» [7, с. 17].

Твір А. Дністрового «Послання до Пізонів (Про поезію)» зі збірки «Проповідь до магми» (1998) є постмодерністською напівіронічною інтерпретацією класичної віршованої поетики Горація «Послання до Пізонів (Мистецтво поезії)». Л. Артеменко вважає його «поетологічним текстом, стилізованим безпосередньо під класичний жанр віршованої поетики». Функція ж персонажу І. Франка, якою наділив його тут автор, формує дещо інший погляд на Великого Каменяра, прибираючи традиційне стереотипне бачення його постаті, сформоване у літпроцесі протягом століть. Але якщо Горацій викладає свої погляди на поетичну творчість, ділиться власними думками і спостереженнями, даючи поетам поради

щодо вибору і різноманіття тематики та особливостей структури (форми) поезії, то А. Дністровий у посланні заглиблюється у саме поняття «поезія», іронічно обігруючи його дефініцію: поруч з глибокодумною і багатосмисловою символічною метафорою звучить нарочито занижена і дещо неочікувана у семантичному плані. Наприклад, «поезія це стихія що не потребує законів і обмежень» – «вона подібна до жінки під час пологів», «вона сама по собі ніби вітерець що гойдає повішених на гілляці діточок»; «наділена свідомістю осмислення чогось» – «вона безнадійна ніби побиті окуляри»; «поезія це хрест» – «поезія це баняк»; «поезія це пісня» – «вона тремтить як желатин гуде ніби турбіна» і т.д. Отож цьому твору характерна десакралізація і образу самого поета (якого уособлює І. Франко), і його творчості.

Отож «Посланню...» А. Дністрового характерна десакралізація і образу самого поета (якого уособлює І. Франко), і його творчості.

У збірці «Писати мислите» І. Андрусяка є пряма адресація ліричного героя до І. Франка (поезія «Письмо Франкови»), який роздумує над «нашим мнєким письменством», тобто над йому сучасною українською літературою:

«темінь, скупа як сарака, крильми тріпоче – днинськи на цілім // світі шарада свище попелом куждебелит, харкає в очі» [1, с. 59].

Значна творча спадщина І. Франка присвячена карпатській тематиці, та й сам письменник збирав фольклор у Карпатському регіоні. Зокрема і за цю роль поширювача «карпатського тексту» та увиразнювача «карпатського терену як одного з найяскравіших територій української культури» [9], вважає М. Лаюк, Василь Герасим'юк особливо поціновує Івана Франка. На її думку, саме у такій ролі – медіатора – він і постає у творчості Василя Герасим'юка. У вірші-присвяті землякові Тарасові Мельничуку автор згадує місця, де бував І. Франко: «за твоєю нервовою спиною в'язня // стояла коломийська ратуша, // де у вісімдесятому році позаминого століття // в'язень Франко написав «Вічного революціонера», «чекають на тебе біля ратуші, / де в'язень Франко написав «Вольні сонети»» [5, с. 113]. Тараса Мельничука автор вважає поетом, таким, який відповідає його уявленням про поета – справжнім і правдивим, який «не переступив дев'яту заповідь» [5, с. 113], таким, яким був у свій час сам І. Франко, тому й не дивно, що він згадав його у поезії, присвяченій іншому письменникові.

У іншому вірші «Комуналка на Франка» автор згадує ім'я Франка уже як назву вулиці та ніби співставляє два світи, дві історичні віхи – минулу і сучасну, де ключовими концептами для порівняння стали Україна і свобода. І сучасність видається не найкращою. Ліричний герой обурюється, що від Франка та Шевченка – метрів української культури – залишилися лиш топоніми – назви вулиці та бульвару, якими нині ходять і ті, хто «про Маланюка тоді взагалі не чули», і ті, «кому Україна по цимбалах, і по бубну» [5, с. 86]. У «Київській повісті» В. Герасим'юк також згадує Франка поряд із Шевченком, і цей мотив національного занепаду й безнадії ще більше поглиблюється: «Доки загнаним звіром біг над Дніпром, // Невже і Христа з хрестом, й Шевченка з Франком // Змивали ночі і дні, води й помий?» [5, с. 291].

У Ігоря Павлюка поезія «Відвідання батьківської хати Івана Франка», написана на основі власних вражень, – монолог-звернення до «рудоволосого лірника», у якому йдеться про Франківські краї кінця ХХ століття, де ще залишилися «земляки ... Глибокі і довірливі», але вже сам Франко стоїть «одягнений в граніт». Відвідуючи його батьківщину, перед очима ліричного героя постають картини з Франкового дитинства: «По-батькові, зовемо Вас по-батькові, // Та образ ваш ще біга по дворі: // Хлоп'я рудаве і веснянкувате // Завжди знайдеться серед дітвори // Воно біжить на став ловити окунів...» [17, с. 45]. Тут є і образи-символи, що уособлюють образ І. Франка, – образ кузні («Ідуть до тебе, рудоволосий лірнику. // А в кузні – спека, так, як і колись» та образи з творів Івана Франка: Лис Микита з його однойменної казки («А Лис Микита краде в нього їх» та Каменярів з однойменного вірша («Каменярі з гори несуть високої // Каміння літ на рідний наш поріг» [17, с. 45].

У творі Тараса Федюка «На Личаківському в маї...» згадується цвинтар, де похований І. Франко, образи коваля та образ самого Івана Франка-каменяра, який «лупає // сю скалу, // що й нині – сю», наголошуючи на незмінності речей, незважаючи на те, що збігає час: «І нічого не змінилось –//все як є і як було» [19, с. 57].

У сонеті «Найперші дотики до таїни Сонета» Олега Германа ліричний герой розкриває таємниці пізнання особливого жанру в літературознавстві – сонету, й І. Франко згадується тут як майстерний автор цього жанру, до творчості якого звертався ліричний герой, аби зрозуміти їх таємницю: «В Шекспіра й Бернса я шукав дороговказ, // Та не знаходив у тенетах кабінету. // Не погасив порив чужинський сяйво Слова: // Читав Белле, Франка, Павличка... та дарма» [6, с. 5]. І згодом зрозумів, що: «Сонет приходить благодійно, як дитя, // І хаос помислів приводить до пуття // У чотирнадцяти рядках щемкого болю» [6, с. 6].

Для творів сучасників характерна як іронічна деканонізація та заниження сакральної постаті поета, так і художня рецепція, властива літературній традиції, – шанобливе ставлення до образу І. Франка як класика української літератури, відображене через своєрідний діалог літературних поколінь чи розширення семантики його образу завдяки алюзіям, ремінісценціям, образним аналогіям, інтертекстуальності.

Отож до осмислення життєтворчості І. Франка поверталися поети різних літературних періодів, і ця тенденція продовжується і досі. У цих текстах образ класика української літератури знаходить свій вияв як на рівні структурної (через заголовки, епіграф, посвяту та ін.), так змістово-концептуальної його організації (зокрема, на рівні образно-предметної деталізації). До постаті І. Франка поети звертаються, узагальнюючи його в образах Каменяра, Мойсея, титана, сина коваля, поета, сина українського народу, учителя і наставника майбутніх поколінь, батька, найвищого морального авторитета, друга і навіть шамана, згадуються місця, де був у свій час письменник і які вже стали символічними тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрусак І. Писати мисліте: поезії 2004 – 2007. К.: Факт, 2008. 128 с.
2. Артеменко Л. Постаць Івана Франка у контексті жанрових стратегій українського поетологічного дискурсу. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2015. Вип. 62. С. 171–178.
3. Бельський С. Пам'яті Івана Франка [Електронний ресурс]. URL: <http://poetyka.uazone.net/default/pages.phtml?place=bielski&page=bielsk08> (дата звернення: 25.09.2019).
4. Величко З. Іван Франко в рецепції Осипа Назарука. *Вісник Львівського університету*. Серія журн. 2013. Вип. 38. С. 11–18.
5. Герасим'юк В. Кров і легіт: вибрані вірші і поеми. Чернівці: Букрек, 2017. 320 с.
6. Герман О. Околиця. Поезії. Тернопіль: Джура, 2005. 108 с.
7. Девдера К. «Ви його не догоните.. аби не знати як бігли...»: рецепція образу Івана Франка в літературній творчості Олега Лишеги. *Наукові записки НаУКМА*. Філологічні науки : (літературознавство). 2017. Т. 195. С. 17 – 23.
8. Київ. Антологія: статті і поезії про українську столицю/ упорядник і автор анотацій Л. Полтава. Нью-Йорк: Мета, 1984. 128 с.
9. Лаюк М. «Карпатський текст» у творчості Василя Герасим'юка. [Електронний ресурс]. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13008/Laiuk_M_Karpatskyi%20tekst_u_tvorchosti_Vasylia_Herasyumiuka.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 22. 09. 2019).
10. Лепкий Б. Твори: В 2-т. К.: Дніпро, 1991. Т. 1. Поезії. Оповідання і нариси. Історичні повісті. 862 с.
11. Мазепа Н. Автор і герой (Франкіана Д. Павличка) [Електронний ресурс]. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20170328-avtor-i-geroj-frankiana-d-pavlichka> (дата звернення: 20. 09. 2019).
12. Моренець В. Сто робіт і одне начало Дмитра Павличка / Павличко Д. В. Твори: В 3 т. К.: Дніпро, 1989 Т. 1: Поезії. 501 с.
13. Мошноріз М. Міфологічна орнітологія поезії С. Черкасенка. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Філологічні науки. Вип. 2 (86). С. 93 – 98.
14. Мурагов І. Поезії / [Упоряд., вступ, стаття і приміт. А.І. Качельсона]. К.: *Рад. письменник*, 1979. 286 с.
15. Назарець В. Рецепція образу Івана Франка в текстах української адресованої лірики ХХ століття. *Вісник Львівського університету*. Серія філологічна. 2013. Випуск 58. С. 169–177.
16. Павличко Д. В. Твори: В 3 т. К.: Дніпро, 1989 Т. 1: Поезії. 501 с.
17. Павлюк І. Магма. Лірика і драматизовані поеми. Львів: Світ, 2005. 280 с.
18. Рильський М. Зібрання творів у двадцяти томах. К.: Наукова думка, 1983. Т. 2: Поезії 1930-1941. 432 с.
19. Федюк Т. Трансїстрія: Збірка поезій. К.: Факт, 2007. 108 с.

20. Черкасенко С. Твори. У 2 т. Поезія. Драматичні твори / упоряд., авт. передм. таприм. О. Мишанич. Т. 1. К.: Наук. думка, 1991. 891 с.

Tetiana Uryś. Artistic reception of Ivan Franko's figure in Ukrainian poetry.

Introduction. The article deals with the artistic reception of Ivan Franko's figure and his creativity in Ukrainian poetry of the XX – XXI centuries. It is noted that the life-giving of the classics of Ukrainian literature has been and still remains the subject of interest of many literary critics and writers.

Purpose. The purpose of the article is to analyze the artistic reception of Ivan Franko's figure and his creative heritage in Ukrainian poetry.

Methods. Literary methods such as biographical, hermeneutic, receptive aesthetics, structural and others were used in the study.

Results. The concept of Ivan Franko's figure, his contribution, his creative achievements in the cultural and historical heritage of Ukraine and the world were resulted in dozens, and even hundreds, of different in essence and quality of publications. The reason for such close attention is, first and foremost, the depth and versatility of Ivan Franko's figure. He is a poet, writer, translator, political figure, publisher and editor, and the author of wide-ranging scientific studies known worldwide. He owns works on problems of Ukrainian and world history, source studies, archival studies, historiography, ethnology, ethnography, folklore, philosophy, linguistics, sociology, political science, economics, etc.

The works of contemporaries are characterized by the ironic decanonization and understatement of the sacred figure of the poet, as well as the artistic reception inherent in the literary tradition – a respectful attitude to I. Franko's image as a classic of Ukrainian literature, portrayed through a peculiar dialogue of literary generations or an extension of the semantics of his image through allusions, figurative analogies, intertextuality.

Originality. The article analyzes the unexplored poetry devoted to the life and work of I. Franko, summarizes information about the peculiarities of perception and reproduction of Franko's image by poets of the XX-XXI centuries.

Conclusion. Works dedicated to the life and creativity of I. Franko, marked by various aspects (I. Franko as Stonemason, Moses, poet, father, friend, teacher, titan, etc.) and explicitness / implied (the presence of the image of I. Franko can be found through the title, epigraph, dedication, allusions, reminiscences, figurative analogies, parodies, etc.) of image reproduction. In these texts, the image of the classic of Ukrainian literature finds its expression both at the level of its structural and semantic conceptual organization (in particular, at the level of image-subject detail).

Key words: reception, I. Franko, poetry, intertextuality, Archetype of Word.

DOI 10.31392/NPU-nc.series 8.2019.12.11

УДК 821.161.2.09 : 111

Валентина Яроуцук

ОНТОЛОГІЧНІ ВИМІРИ ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ВОЛЬВАЧА

Анотація. У статті крізь призму феноменологічної теорії та зв'язку філософської науки й літературознавства розглядаються онтологічні виміри буття в поезії Павла Вольвача. Акцентується увага на сталих та змінних властивостях існування як спробі реалізації ліричного суб'єкта. Індивідуальні прояви в літературі розглядаються на тлі просторово-часової взаємодії ліричного героя з навколишнім світом.

Ключові слова: онтологічні виміри, ліричний герой, топос, буття.

З 90-х років ХХ ст. й до сьогодні літературознавці констатують кризовий стан української літератури. Альтернативою для виходу з цього стану називає Н. Зборовська філософський аналіз літератури, що базується на працях Ж. Дерріди, який говорив про тотожність філософії і літератури. Філософія постмодерну як знакового культурного явища кінця ХХ – початку ХХІ ст. виявляє безліч спроб пізнати феномен людини, її буття в єдності духовного й біологічного, індивідуального й загальнолюдського, свідомості й підсвідомості, особистості й суспільства. Саме в літературі активно розглядаються філософські поняття «буття». Сутність буття пов'язана з онтологією – філософським ученням, пов'язаним із дослідженням усього сущого, тобто атрибутів, або речей сталих, і модусів, або змінних властивостей. Під увагу тут потрапляють буття, рух і розвиток, простір і час, матерія та цілісність світу явищ, процесів, предметів, речей. Онтологічні виміри художнього тексту пов'язані з відображенням найзагальніших якостей і властивостей буття. Творчості багатьох письменників, як попереднього століття, так і сучасникам, притаманна ця особливість. Так, художній доробок Михайла Коцюбинського (етюд «Невідомий») був спрямований на виявлення психологічних особливостей людини, сприйняття нею світу; у його творах змальовано й жахи періоду російської революції 1905–1907 років, зокрема долі революціонерів; автор вдається до вивчення найменших душевних порухів героїв своїх літературних текстів. Тут слід згадати й лірику Ліни Костенко, де натрапляємо на пошук